

TANÁR-BEIKTATÓ ÜNNEPÉLY.¹⁾

I.

MEGNYITÓ BESZÉD.

Mélyen tisztelt gyülekezet!

Kolozsvári főtanodánk állami segélyezése a magas kormány és vallásközönségünk között kötött szerződés által lett rendezve. E szerződés-adta jog alapján a m. kir. közoktatásügyi minister úr ő nmltga, kolozsvári főiskolánkhöz tanárokul Kanyaró Ferencz, Boros Sándor és Nagy Gyula urakat méltóztatott kinevezni, és pedig, elsőt a magyaryelv és irodalom, másodikat a szám és mennyiségtan, és a harmadikat a geometriai és szabadkézi rajz tanszékeire. Nevezett tanár urak az előirt esküt az egyh. képv. tanács ülésében letették, állomásaikat már ez iskolai év elején elfoglalták; de beköszöntőjük, vagyis székfoglaló értekezésük megtartása csakis mára volt berendezhető, a jelen egybegyülés célját tehát ez ünnepély képezi. Ennek megnyitására a t. tanári kar engem kért fel, s én az ügy kiváló jelentőségénél fogva e megbízatást elfogadtam, s e minőségben mindenekelőtt üdvözlöm a t. gyülekezetet szives megjelenéséért. A mi további teendőimet illeti: szónok nem vagyok, s nincs is szándékomban szónoklatot tartani; de azért szabad legyen egy pár alkalmi gondolatomat elmondani.

Ez ünnepély, mely e muzsáknak szentelt falak közt ez órában lefolyik, bármely oldalról tekintjük, nem mindennapi jelenés, hanem sok tekintetben szép és lélekiemelő esemény.

E főiskolánk mostani épülete nemsokára 100 éves lesz, de azért aligha adta elő magát oly eset, hogy egyszerre három tanár beköszöntője folyt volna le falai közt, annál kevésbé fordulhatott elé a jelen századot megelőzőt két században, a meddig t. i. Kolozsvárt az unitárius iskola létezése visszavihető.

De nevezetes nap ez a tanuló ifjuságra, mely egyszerre három

¹⁾ Tartatott a kolozsvári unitárius főiskolában 1891. nov. 5.

jeles erőt nyer oktatóul, és útitársul azon nemes vállalatra, hogy ezen magyar Helikonunk útjait azon szellemi sikerrel járja meg, mely megfeleljen az ember magasabb fokú elrendeltetésének, a szülők jogosult várakozásának, de egyszersmind az élet követelményeinek is.

De főleg nevezetes és kiváló jelentőséggel bír e nap a kinevezett t. tanár urakra, a kik önképződésükre fordított szorgalmuk és nemes törekvésök elért sikerei után egy tanszéket foglalhatnak el, melyen egy egész élet folyamán keresztül képezhetik és nevelhetik a tanuló ifjúságot a tudományba, mely hasonló ama csendes, de nagy hatalomhoz, melyet a római író így jellemez: mely zajtalanul végrehajt mindent, a mire az erőszaknak nincs ereje, vagy a római író szavaival „tranquilla potestas peragit, quod violentia nequis“. S e szempontra helyezkedve kérdelem: vajjon ellentmondának-e a t. tanár urak azon feltevésemnek, hogy: a mai nap ez eseménye életök egyik legkimagaslóbb jelenetét képezi?

Igenis, t. gyülekezet! igen érdekesnek és emlékeztetre méltónak merem nevezni ez előttünk lefolyandó ünnepélyt már e subjektív vonásoknál fogva; de van e képnek egy más oldala is. S erre tekintve tán nem tuzok, ha állítom, hogy ez ünnepélynek még nagyobb fényt és fontosságot kölcsönöznek azon tudomány ágak, melyek tanári székére vannak a t. tanár urak meghíva.

Ezek egyike: a magyar nyelv és irodalom. Igen szép és elannyira közérdekű tantárgy, hogy joggal merem kérdeni: vajjon van-é, a ki kérdés alá venni merészkednék e tantárgy fontosságát? s főleg azon roppant becsét és értéket, melyet az mai közéletünkben s általában azóta képvisel, mióta a magyar állam társadalmilag feudális és kormányzati tekintetben tényleg absolutistikus békőitől megszabadulva, parlamenti kormányformát nyert s alkotmánya helyreállításával helyzetének urává vált és jövő sorsának és szerencsésjének kovácsa lett, a midőn a magyar nemzeti kormányzat és a magyar társadalom működése legkisebb ágazatában is arra törekszik, hogy a magyar haza, mint minden izében magyar állam foglaljon helyet az európai nemzetek közt. S e magasztos, de szem elől nem tévesztendő szempont szemüvegén át bírálva e tanári széket, nem magas kötelességek állanak-é ama tanár előtt, ki e tanszékre vállalkozik? beavatni magát azon nemes szellembe, mely Kazinczyt és az őt megelőzőt vagy követett nyelvmestereinket vezette és hevítette; kikutatni, fejleszteni legjobb tehetsége szerint édes anyai nyelvünk multját, fejleményeit, törvényeit; egyszersmind érzéket és hevületet

gerjeszteni a tanuló ifjúságban, a magyar nyelv kincsei, sajátosságai és szépsége iránt, ezzel táplálékot nyújtva a hazaszeretetnek, melyet a magyar saját anyai nyelvével elválaszthatatlan kapcsolatban állónak tekint, tart és hiszen, s végül még fokozni a magyar ifjúság azon dicséretes tulajdonságát, hogy megvetve a kozmopolitikus irányt, mely arra tanít: „ibi bene, ubi patria“ szívésen ragaszkodik hazájához, és édes anyanyelvéhez, mely nélkül csaknem religióvá vált bűzgalmában tán az élet legnagyobb szerencséjét és örömét sem tudná teljes mértékben élvezni.

A másik tanári szék tantárgya a mértan és mennyiség tan vagyis a mathesis. E tudomány az örök és czáfolhatatlan igazságot képviseli a pythagorási tábla egyszerű tételeitől kezdve a Catechus és hypothenusá egymáshoz való viszonyán keresztül fel a logarythmusi ezer meg ezer törtszámokig. Ezek oly örök törvények, melyek felette állanak az emberi hatalomnak; nem korlátozzák vagy mozdíthatják ezeket sem a zsarnokság ukázai, sem az alkotmányos törvény codexek paragrafusai, hanem önhatalmilag uralkodnak a tudomány és a gyakorlati élet világában, egyéb nagymérvű hatásaik és értékek mellett kiválóan fejlesztve a tanuló ifjúság elmeélet és szellemi fogékonyságát. E nagy hatalom egyik szerény munkása leend az e tanszékre kinevezett tanár ur, aki, nem kételkedünk a számtan csalhatatlan tételei mellett az ifjúságot figyelmeztetni fogja Pythagorásnak, a számtan egyik leghíresebb mesterének szintén örökbecsű aranymondásaira is, melyek közül szabad legyen megemlítenem ezt: „az ifjúságot engedelmességre kell szoktatni, mert úgy könnyen fog az okosságnak hódolni,“ — s egy másikat, mely így hangzik: „Józanságon nyugszik a lélek ereje, mert az tartja az okosságot szenvedelmektől szabadon.“

Végül a harmadik tanári szék tantárgyát a geometriai és szabad kézi rajz képezi. E tantárgy az ipar és gyári élet haladásához és a gyakorlati élet követelményeihez képest naponkint gyarapodik értékben és jelentőségben, mióta Magyarhon közgazdasági viszonyai fejlődöttével be kezdte látni, hogy az egykori nemes institutio és abból folyt viszonyok által táplált egyoldalú mezei gazdasági rendszer fenn sem tartható; s míg e tantárgy egyik ágában a realizmust van hivatva terjeszteni, 's az élet különböző foglalkozásait, iparát, kereséforrásait fejti és támogatja, másik ágában és gyöngédebb vonásaiban a költészet határába is belévvág, értve ez alatt a kézi rajzot és festészetet. Nálunk e tantárgy az újabb kor vívmánya, bővebb fejlődését a kor szükségeinek és irányzatának köszönheti. E

téren is hát igen hasznos és sikeres szolgálatot tehet az ifjuság ily irányu kiképződése körül a tanár, a kinek szorgalma és elhivatásának csak némi fhletséggel való felfogása, ha nem is teremt mindjárt Raphaeleket és Correggiokat, de egyes kiváló sikereket is idézhet elő a művészet világában.

Általában pedig mind a három tantárgy az igazság felderítésére, a közmiveltség terjesztésére törekszik, 's az ifju lélek nemesítését célozza. S ha e nemes munkára méltó pályázó akad, a minthogy vallásközönségünknek is az a szerencse jutott, hogy a kinevezett tanár urakban oly egyéneket nyert, kik nem a díj mennyiségéhez mérik buzgalmukat, s tehetségeik érvényesítését, hanem feladatuk magaslatán állanak, s elhivatásuk nemességétől áthatott keblet hoztak magukkal a tanári székre: vajjon nem méltó tárgyat nyújt-e ez is a jelen ünnepély díszének és értékének emelésére, ugy a közörm felgerjedésére?

Ez eszmék behatása alatt szerencsét kívánok egyházunknak, mely az ekklézsia docens szolgálatára oly derék tanerökhöz juthatott; szerencsét kívánok a tanuló ifjuságnak, mely reményfelt kibellel és bizalommal nézhet törekvésének elérhető sikerei elé, oly oktatókat birván a t. tanár urakban, kiktől nem a betüt kell megtanulniok, mely megöl, hanem a tudomány fenségét, szellemét, vagyis a lelket, mely megelevenit. Végül szerencsét kívánok a t. tanár uraknak, a kik legjobb életkorukban lépnek ki tanári székeikbe, teljes igyekezetet hozván magokkal arra nézve, hogy oktatásaik minél sikeresebbek legyenek, s minél képzettebb erőket bocsássanak világgá a gondjaikra bizott ifjuságból, a kik egykoron jelesb tehetségeik, jó hirnevök és közhasznu munkálkodásuk által fényt háritsanak vissza főiskolánkra, a mi kedves alma materünkre, mely a mult századok lezajlott viharai közt is megőrizte a tudomány Vestatüzét ifjuságunk számára. A tanár urak vallás-közönségünk meleg hálája és elismerése iránt megfelelő biztosítékot találhatnak azon közörmben, mely egyházunk minden tagját osztatlanul megragadta, midön kinevezetésökröl értesült, valamint a mostani fogadtatásban is, melyet az unitárius egyszerűség elvét itt is megóva, ha külsőleg fényessé nem is tehettünk, de vallásközönségünknek, a t. tanár urak személyébe helyezett bizalma és jeles tehetségük méltánylása benső örömevel kívánunk megfűszerezni.

Végül még egyet. Elöbb már megemlékeztem Pythagorásról. Engedjék meg róla még egy vonást elmondanom, ugy a mint azt egyik életirója tollából olvastam. Ő nem minden tanulni kívánót fo-

gadott be tanítványai közé, hanem lelki tehetségük szerint nagyon megválogatta őket, s ezeket fenyték alá vetve, csak huzamos oktatás és kemény próbák után avatta be tudománya minden titkaiba. E tanítványoknak az erkölcs legnagyobb tisztaságára és egyszerűségre kelle törekedniök. A körülményekhez képest 2--3 évi halgatást parancsolt nekik, s csak az hallgatta a mester szavát annak közvetlen jelenlétében, ki a próbák darabos pályáját türelmesen megfutotta. A ki azonban a nehézségektől megijedt és szándékától elállani kívánt, megtehetette, s tanpénzei is visszaadattak; de az ilyenek mint valódi halottnak sirt csináltak s róla többé nem emlékeztek meg. Mind a tanár urak, mind a tanuló ifjuság érdekébe kívánom: ne legyenek ily halottaik soha!

Ezzel még egyszer üdvözölve az egybegyült közönséget, melynek soraiban jól esik látni iskolánk ügyének több kedves barátnéját, ugy a testvériskolák küldötteit, felkérem a t. tanár urakat székefglaló értekezéseik szives előadására.

HAJÓS JÁNOS
főisk. felügyelő gondnok.

II. SZÉKFOGLALO BESZÉDEK.

1. Zrinyi és Széchenyi.

A XVII-ik század első felének nagy magyarjai közül hármat szokás együtt emlegetni: Bethlent, Pázmányt és Esterházyt. A kik szeretik a hasonlatot és ott is keresik, a hol nehezen található meg, a század derekáról is három alakot állítanak melléjük, a Zrinyi, Lippay és Wesselényi alakjait. Azonban mily gyengén állja meg e két triász az egybevetést, azonnal kitűnik, mihelyt a Lippay zajtalan életét Pázmány korszakalkotó munkásságával és Wesselényi nagyhangú erőlködését az Esterházy áldozó hazafiságával összehasonlítjuk. Csupán az egy Zrinyi alkot közülök dicső kivételt. Őt oda lehet bátran állítani a három nagy magyar mellé s oda lehet annál is inkább, mert ő egymagában mind a hármat egyesíti.

A Pázmány hevét és lángnyelvét, az Esterházy loyaltását és szívós magyarságát köti össze Zrinyi Bethlen nagyratörő terveivel és bizony nem rajta mult, nem készségén, sem tehetségein, hogy Magyarország a XVII-dik század közepén a virágzásnak, az erőnek, a hatalomnak azon fokára nem emelkedett, mely fokot az erdélyiek már Bethlen és a Rákóczi ház alatt megközelítettek; azon fokot értem, a melyen viszonylagosan csak most áll.